

ΑΠΟΨΗ

ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

Λαϊκή ζωή και παιχνίδια εξουσίας

Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης χτυπάει από τη Θεσσαλονίκη, αλλά απευθύνεται στο πανελλήνιο όπως πάντα, ακόμη μία φορά. Σκαρώνει ευτράπελες, γοπευτικές ιστορίες, μυθοπλάθει αναπάντεχα, παραδίδει λογοτεχνική μαεστρία, κινείται στο πολιτικό, αφουγκράζεται την κοινωνία, ανατέμνει την αργκό της εποχής, αφηγείται καλορροϊκά όπως το νερό κυλάει στο αυλάκι. Υφαίνει με τη μοναδική δεξιοτεχνία του άλλη μία φορά στο νέο του μυθιστόρημα «Casa Μπιάφρα» αδιανότους μυθιστορηματικούς χαρακτήρες, άπιστευτες γκραν γκινιόλ καταστάσεις και βουτάει σε βαθιές πολιτικές αναγνώσεις, σε μια μοναδική ατμόσφαιρα της ιστορικής περιόδου της αποστασίας του '65, σχεδόν όσο πιο απολαυστικά μπορεί να πετύχει μόνο ένας μεγάλος λογοτέχνης. Είναι η εποχή της δεκαετίας του '60 που η χώρα, λίγα χρόνια μετά την Κατοχή και τον Εμφύλιο, αναζητεί διέξοδο στον κοινωνικό μοντερνισμό, με μεγάλη διαφορά φάσης ακόμη από τα προτάγματα της διεθνούς πραγματικότητας. Φτώχεια και μιζέρια στην καθημερινή ζωή, και παιχνίδια επιρροής στις αριστοκρατικές σφαιρές της κρατικοδίαιτης αστικής τάξης. Είναι η εποχή που μεσαία τάξη δεν υπάρχει ακόμη. Ένα κράτος αυταρχικό, αλλά και ένα παρακράτος που διαχειρίζεται τα επινίκια του Εμφυλίου.

Το γνώριμο πεδίο του συγγραφέα είναι πάντα η Θεσσαλονίκη, που την παίζει στα δάχτυλα ιστορικά, ατμοσφαιρικά, γεωγραφικά, κοινωνιογραφικά. Η πόλη στο έργο του Σκαμπαρδώνη είναι κάτι σαν η γοπευτική και νοσταλγική ψυχαναλυτική του εμμονή, αλλά πάντα και παράλληλα ο αθέατος κόσμος του περιθωρίου, που τόσο καλά γνωρίζει και με τον οποίο καταφέρνει να σαρκάσει, να περιπαίξει, να συγκινήσει, να ξεδιπλώσει την οικουμενική και αταξική ανθρώπινη ατέλεια μετατρέποντάς την σε φιλοσοφικό και κοινωνικό στοχασμό. Ο Σκαμπαρδώνης ξέρει ότι οι κορυφαίες ιστορίες, είτε σαν δράματα είτε σαν κωμωδίες, εκτυλίσσονται στους απόκρυφους κόσμους του καθαρόαιμου λαϊκού γίνεσθαι. Χωρίς προσποιήσεις και παρένθετες συμπεριφορές. Εκεί βρίσκει την καθαρή πηγή της ζωής. Από εκεί εκκινεί για να την αφηγηθεί. Ξέρει ακόμη ότι το υψηλό χιούμορ προϋποθέτει τη συναίσθηση της τραγικότητας. Για αυτό και οι πικρές τραγελαφικές σκηνές είναι βαθιά εμποτισμένες με γέλιο και δάκρυ ταυτόχρονα. Κεντρικοί ήρωες, ο Βλάσης και ο Κρέων ή Αράγιος, ο πρώτος είναι νεαρό φτωχόπαιδο της Θεσσαλονίκης, και ο δεύτερος το ίδιο, αλλά λίγο μεγαλύτερος και τυ-

χοδιωκτικό στοιχείο που ξεκόλλησε από τη φτώχεια και που ήδη έχει διεισδύσει στην πολιτική και στις μίζες και αναλαμβάνει τον ρόλο του μέντορα. Σημείο αναφοράς είναι η βίλα «Casa Μπιάφρα» ως πρώιμο αυθόρμητο και λαϊκό κοινόβιο, χωρίς όμως φιλοσοφικές και κοινωνιολογικές προεκτάσεις. Είναι κοινόβιο της γλυκιάς αλτείας και όχι της ροκ φιλοσοφίας. Δίπλα στη βίλα βρίσκεται η φτωχογειτονιά τα Καραγάτσια, με τα λαμαρινόσπιτα και την αβάσταχτη ανέχεια. Όλοι οι νεαροί ήρωες σχεδόν μεγάλωσαν εκεί. Ο Βλάσης με τη νεανική

παλιοπαρέα του. Οι φίλοι με τα εξωτικά παρτσούκλια -ο Κρινοδάχτυλος, ο Ζυρούκης ο Φάτριαν- ζούνε την αφέλεια της νιότης, την ελαφρότητα της αθωότητας, μία αδιαμεσολάβητη μετεφηβική συναίσθηση των πραγμάτων της ζωής.

Παραδίπλα, μέσα στην ιστορία του βιβλίου βρίσκεται η εμβληματική περσόνα, ο εκδότης Βεντήρης της εφημερίδας «Μακεδών» της Θεσσαλονίκης. Πανίσχυρος παράγων της πολιτικής, με επίδραση σε πανελλήνιο επίπεδο, συνομιλητής των πολιτικών αρχηγών και των πρωταγωνιστών της πρώτης γραμμής, κινείται στα αριστοκρατικά στέκια της εποχής, στο ξενοδοχείο «Μεντιτεράνιαν», στα εσπιατόρια «Ολυμπος, Νάουσα» και «Ντορέ», συνομιλώντας και ραδιοουργώντας με μακιαβελική μαεστρία. Μια παρέα άβγαλτων και ταπεινών νεαρών, λοιπόν, που ζούνε την ελευθερία ενός αυτοσχέδιου

και αυθόρμητου κοινοβίου, και το παιχνίδι εξουσίας του εκδότη Βεντήρη είναι οι δύο ιστορίες που τρέχουν παράλληλα μέσα στο μυθιστόρημα και τέμνονται στο πρόσωπο του Αράγιου. Προερχόμενος από χαμηλά, που λόγω όμως της συναισθηματικής νοημοσύνης και της κοινωνικής γείωσης που διαθέτει έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη του ισχυρού εκδότη και παίζει ήδη στα μεγάλα πολιτικά και επιχειρηματικά παιχνίδια. Με το εύρημα της διπλής αυτής ιστορίας που εξελίσσεται παράλληλα, ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης καταφέρνει να φωτίσει κοινωνικά και πολιτικά μία ολόκληρη εποχή και να εμβαθύνει ακόμη μία φορά στα άδυτα της Θεσσαλονίκης.

Η εξαντλητική ερευνητική σπουδή γύρω από κάθε μεγάλο ή μικρό θέμα είναι χαρακτηριστικό της λογοτεχνίας του Σκαμπαρδώνη. Μια σκηνή με περισσότερα ή με τον μικροπωλητή των αναπήρων ή με τους τζογαδόρους των ζαριών του δίνει την ευκαιρία να μας μυσήσει σε βάθος επί των θεμάτων. Πάντα με έναν υπόρρητο σαρκασμό, που την ίδια στιγμή είναι η πικρή ή συγκινητική αλήθεια. Έτσι καταφέρνει να αποκαλύψει τη mainstream διάσταση, να καταδυθεί στη σημειολογία, να φωτίσει έκκεντρες οπτικές. Η γνώση του για τη Θεσσαλονίκη, τους ανθρώπους της, τις γειτονιές, την ιστορικότητα των κτιρίων, τη σύγχρονη εξέλιξη της πολεοδομικής φυσιογνωμίας είναι απaráμιλλη. Από εκεί και πέρα, η γνωστή απολαυστική γραφή, με την ιδιότητα παράθεση των διαλόγων, το χιούμορ να ελλοχεύει πίσω από κάθε σχεδόν σκηνή και οι ήρωες, αστείοι και τραγικοί, να αλληλοσυμπληρώνονται για να παραδοθεί πειστικά στον αναγνώστη η ατμόσφαιρα που έχει σχεδιάσει ο συγγραφέας. Σε κάθε μυθιστόρημα ή διήγημα του Σκαμπαρδώνη, αλλά και κάθε χρονογράφημά του, υποκρύπτεται η βαθιά πολιτικότητά του. Ο Σκαμπαρδώνης είναι ένας αναγεννησιακός στοχαστής, πολιτικός και λογοτέχνης ταυτόχρονα. Οι γραφές του σκεπάζουν και αποκαλύπτουν το όλον. Καμία λεπτομέρεια δεν του είναι αδιάφορη, γιατί ξέρει πως το κεντρικότερο διακύβευμα είναι αποτέλεσμα της λογοτεχνικής τυχασιότητας. Ξέρει ότι οι άνθρωποι και οι ιδέες είναι ατελείς. Ότι οι ιδέες αν είναι δογματικές χάνουν το νόημά τους. Και με αυτόν τους την ατέλεια, άνθρωποι και ιδέες, καθορίζουν πάντοτε και συνεχώς, ελλειπτικά και έκκεντρα, την ιστορία της κάθε εποχής. Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης φιγουράρει ήδη στο πάνθεον των μεγάλων λογοτεχνών της χώρας, αλλά και στο κάδρο, ως ο σύγχρονος δίπλα στις τρομερές γενιές των σπουδαίων της Θεσσαλονίκης.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΝΕΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗ, «CASA ΜΠΙΑΦΡΑ», ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

